

MINISTER
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
Kazimierz Michał Ujazdowski

Warszawa, dnia 15 maja 2006 r.

DDN – 139/06/PT

Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu RP

Stanisław Paweł Marzec

Nawiązując do oświadczenia Pana Senatora Ryszarda Ciecierskiego, złożonego podczas 9. posiedzenia Senatu RP w dniu 20 kwietnia 2006 r., przesłanego nam przy piśmie z dnia 25 kwietnia br. (znak: BPS/DSK-043-291/06), dotyczącego stanu mogił polskich żołnierzy z lat 1939 – 1945 na terenie Niemiec, uprzejmie proszę Pana Marszałka o przyjęcie następujących wyjaśnień.

Sprawy opieki nad polskimi miejscami pamięci za granicą należą do kompetencji podległej Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

Na mocy postanowień Konwencji Genewskich oraz ustawodawstwa Republiki Federalnej Niemiec władze niemieckie odpowiadają za stan tych miejsc na terenie swojego państwa. Według tego standardu wszystkie groby wojenne oraz ofiar wojny znajdujące się na terenie danego państwa są wieczyście zachowane i podlegają jego opiece.

Informujemy również, że w dniu 8 grudnia 2003 r. podpisana została *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o grobach ofiar wojen i przemocy totalitarnej*. Jej art. 4 ust. 3 postanawia, iż „*Rząd Republiki Federalnej Niemiec gwarantuje utrzymanie, renowację i pielęgnowanie na własny koszt polskich grobów i cmentarzy wojennych (...), na terytorium Republiki Federalnej Niemiec*”.

Jednocześnie chcemy stanowczo odrzucić tezę o katastrofalnym stanie grobów żołnierzy polskich na terenie Niemiec. Została ona rozpowszechniona w sposób tendencyjny, zwłaszcza wśród osób, które nie miały możliwości stwierdzić stanu tych mogił naocznie.

Wyjaśniam też, że podczas walk toczonych od 6 kwietnia do 5 maja 1945 r. poległo i zmarło – według dotychczasowych ustaleń – 115 żołnierzy dywizji gen. Stanisława Maczka. Z kolei w okresie do formalnego zaprzestania działalności na okupowanym przez siły brytyjskie terytorium Niemiec, tj. do 1 maja 1947 r. zginęło i zmarło z różnych przyczyn (przeważnie w wypadkach) 185 żołnierzy. Chowano ich wówczas na gminnych, miejskich lub wyznaniowych cmentarzach różnych miejscowości. Niestety, dowództwo 1 Dywizji Pancernej, pozostającej na tym terenie dwa lata, nie sporządziło dokładnej ewidencji zgonów i grobów. Nie zadbano również o właściwe oznakowanie mogił, czy też przeniesienie ich z różnych miejscowości na szlaku walk i umieszczenie na jednym cmentarzu wojennym tej jednostki. W rezultacie tego zaniechania porządkowaniem spraw pochówków z okresu II wojny światowej zajęły się dopiero władze niemieckie, które w latach 50-tych budowały cmentarze i kwatery wojenne oraz ofiar wojny, przeprowadzały ekshumacje i grupowały groby według kategorii. Jednak wobec nieprzekazania dokumentacji dotyczącej poległych i zmarłych żołnierzy przez opuszczającą Niemcy 1 Dywizję Pancerną oraz braku właściwych zapisów w księgach gminnych, niektóre administracje uznały, że brak jest podstaw do uznania części grobów za wojenne. Wynika to z tego, że – jak wspomnieliśmy wcześniej – część żołnierzy nie poległa w walkach. Dodatkowym problem były niepełne dane polskich żołnierzy figurujące w niemieckich księgach oraz często zniekształcone imiona i nazwiska. Przypuszczamy, że właśnie w tym okresie część grobów żołnierzy gen. Stanisława Maczka została przeniesiona na inne cmentarze lub do innych miejscowości. Część zaś, zapewne już w latach późniejszych, potraktowano jako cywilne i zgodnie z obowiązującym prawem zlikwidowano. Odpowiednią dokumentację przekazała stronie niemieckiej dopiero po roku 1998 Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

Informuję, że Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa podjęła szereg działań związanych z opieką nad polskimi grobami wojennymi na terenie Niemiec:

- zebrano i opracowano dokumentację pochówków i grobów. Stwierdzone podczas lustracji zaniedbania były na bieżąco sygnalizowane za pośrednictwem Konsulatu Generalnego w Hamburgu (dotyczyło to m.in. grobów w Cloppenburg, Quackenbrueck i Freren). Uzyskano dokumentację na temat zgonów i pochówków żołnierzy 1 Dywizji Pancernej z Ministerstwa Obrony Wielkiej Brytanii;
- na podstawie dokumentów brytyjskich skierowano poprzez Konsulat Generalny w Hamburgu pisma do 26 niemieckich miejscowości w sprawie ustalenia istnienia lub dokładnej lokalizacji grobów 88 żołnierzy dywizji gen. Stanisława Maczka. Ustalono przy tym istnienie kilkunastu grobów uznawanych dotąd za zaginione lub o nieznanym lokalizacji;
- w latach 2001 – 2002 przeprowadzono lustracje grobów żołnierzy 1 Dywizji Pancernej w 29 miejscowościach Dolnej Saksonii. Na podstawie oględzin grobów stwierdzano ich stan, a następnie, w porozumieniu z odpowiednimi niemieckimi instytucjami i związkami komunalnymi, ustalano program do wykonania.

Generalnie, poza dwoma miejscowościami, stwierdzono dobre utrzymanie i pielęgnowanie polskich grobów wojennych. Cmentarze są urządzone, starannie pielęgnowane, upamiętnione pomnikami oraz tablicami, z inskrypcjami upamiętniającymi i nazwiskami pochowanych. Groby opatrzone są krzyżami, tablicami lub płytami kamiennymi położonymi na ziemi. Groby żołnierzy 1 Dywizji Pancerniej są zarejestrowane jako wojenne, tym samym podlegają ochronie prawnej oraz opiece władz niemieckich. Likwidacja im nie grozi. Największy mankament to niepełne i zawierające błędy w pisowni nazwisk oraz imion inskrypcje, a także brak oznakowania narodowości i przynależności wojskowej. W przypadku 10 grobów znajdujących się w kwaterach Wehrmachtu figurują na nich „krzyże żelazne”. Ogólnie jednak żołnierze spoczywają w oddzielnych kwaterach 1 Dywizji Pancerniej, wspólnych kwaterach żołnierskich lub ofiar wojny, a także w pojedynczych grobach, na cmentarzach wojskowych, gminnych, miejskich oraz wyznaniowych. Po przeszło 50-ciu latach nie wszystkie mogiły udało się odnaleźć. Niektórzy żołnierze spoczywają jako „nieznani”.

W latach 2001 – 2002 Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przekazała niemieckim gminom blisko 200 prawidłowych i pełnych inskrypcji żołnierzy 1 Dywizji Pancerniej oraz dwujęzyczne teksty napisów na tablice informacyjne obok grobów. Następnie gminy niemieckie przesyłały Radzie kosztorysy uzgodnionych i zaplanowanych prac. Na ogół Rada partycypowała w ich wykonaniu. Należy wspomnieć, że według niemieckich przepisów administracyjnych nie przewiduje się umieszczania na grobach wojennych stopni wojskowych i jednostek militarnych, a także godła i innych znaków lub emblematów. Koszty wykonania tych elementów poniosła strona polska.

Od rozpoczęcia programu do końca roku 2005 pracami objęto i doprowadzono do właściwego stanu groby 107 żołnierzy 1 Dywizji Pancerniej, w tym kilka z oznakowaniami Wehrmachtu. Jest on kontynuowany, a na rok 2006 zaplanowane są prace w kolejnych miejscowościach. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa informuje o jego realizacji na łamach własnego biuletynu „Przeszłość i Pamięć”.

Z racjonalnie

Z up. MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
PODSEKRETARZ STANU
Tomasz Merta
Tomasz Merta

